

Aan Provinciale Staten

Bijlagen
0

Onderwerp:

Behandelingsvoorstel motie 2108 – Natuurvriendelijke oevers tegen rivierkreeften en voor waterkwaliteit

Geachte Statenleden,

Op 8 juli 2026 heeft u de motie “Natuurvriendelijke oevers tegen rivierkreeften en voor waterkwaliteit” (motie nummer 2108). Met deze brief informeren wij u over de voorgestelde opvolging van de moties.

Met motie 2108: ‘Natuurvriendelijke oevers tegen rivierkreeften en voor waterkwaliteit’ vraagt u ons om:

1. In overleg met de Zuid-Hollandse waterschappen, gemeenten en terreinbeheerders in beeld te brengen waar aanleg of versnelling van natuurvriendelijke oevers kansrijk is;
2. Daarbij specifiek te kijken naar gebieden waar sprake is van overlast door Amerikaanse rivierkreeften, slechte waterkwaliteit, kwetsbare oevers of kansen voor groenblauwe dooradering;
3. Bij de Begroting 2027 terug te komen met een voorstel hoe de provincie de aanleg van natuurvriendelijke oevers kan stimuleren, versnellen of mede mogelijk maken;
4. Daarbij ook te onderzoeken of bestaande middelen voor waterkwaliteit, biodiversiteit, klimaatadaptatie, groenblauwe dooradering of het landelijk gebied hiervoor kunnen worden benut;
5. Provinciale Staten hierover te informeren vóór de behandeling van de Begroting 2027

Behandelingsvoorstel motie 2108

Natuurvriendelijke oevers en rivierkreeften beheersing

Diverse studies laten zien dat aanpassingen aan de oevermorfologie kunnen bijdragen aan het verlagen van de dichtheden van rivierkreeften. Uit eerder onderzoek in Krimpen aan den IJssel en het Land van Maas en Waal bleek dat de dichtheid van rivierkreeftholten significant hoger is in watergangen met steile oevers dan in watergangen met flauwe, natuurvriendelijke oevers (NVO's). Dit wijst erop dat steile oevers geschikter zijn voor rivierkreeften om zich in te graven dan natuurvriendelijke oevers met een geleidelijk talud. Daarnaast bieden

natuurvriendelijke oevers gunstige omstandigheden voor predatoren die zich voeden met rivierkreeften. De goede resultaten van het onderzoek naar natuurvriendelijke oevers van Hoogheemraadschap Rijnland, waar wij als provincie aan hebben bijgedragen ondersteunen deze bevinding.

Hoewel het concept van ecosysteemherstel veel potentie heeft als aanpak voor het beheersen van rivierkreeftenpopulaties, bevindt de praktische toepassing zich nog in een ontwikkelfase. Er is aanvullend onderzoek nodig naar de onderliggende ecologische processen en naar de effectiviteit van deze aanpak in proefgebieden.

In de praktijk zijn veel oevers niet alleen in beheer of eigendom van waterschappen, maar ook van agrariërs, terreinbeherende organisaties en particuliere grondeigenaren. Deze partijen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het beperken van de impact van rivierkreeften door de aanleg van natuurvriendelijke oevers op hun percelen mogelijk te maken. Het realiseren van NVO's vraagt echter meer ruimte dan een traditioneel oeverprofiel. Bovendien kunnen lokale omstandigheden, zoals bebouwing of infrastructuur direct langs een watergang, de aanleg van natuurvriendelijke oevers beperken of onmogelijk maken.

Uitvraag waterschappen

Tijdens het zomerreces is een uitvraag gedaan bij de waterschappen om in beeld te brengen waar Natuurvriendelijke oevers (hierna NVO's) kansrijk zijn. Ook is de vraag gesteld waar de waterschappen het meest geholpen zouden zijn als het gaat om NVO's in relatie tot de aanpak van de uitheemse rivierkreeften. Zijn dit directe middelen voor NVO's, een bijdrage aan onderzoek naar ecosysteemherstelmaatregelen of andere manieren van ondersteuning voor de aanpak van de rivierkreeftenproblematiek?

Uit verschillende reacties van de waterschappen blijkt dat NVO's voornamelijk worden aangelegd als ecosysteemherstelmaatregel of voor het behalen van Kaderrichtlijn water (KRW) doelen en niet met als hoofddoel bestrijdingsmaatregel tegen rivierkreeften. Wel wordt gesteld dat de aanleg van NVO's en andere vormen van natuurherstel bijdragen aan een robuuster ecosysteem en daarmee kunnen helpen de negatieve effecten van rivierkreeften te beperken.

Op de vraag waar de waterschappen het meest mee geholpen zouden zijn, komt vooral terug dat ze graag zien dat er niet enkel op NVO's wordt ingezet, maar breder naar oplossingen wordt gekeken. Zowel waterschap Rijnland, Delfland als Schieland en Krimpenerwaard pleiten voor kennisontwikkeling en een brede integrale aanpak. Een bijdrage aan het ontwikkelen hiervan zou het meest gewaardeerd worden. Een combinatie van onderzoek, pilots, monitoring en aanleg van kansrijke maatregelen lijkt daarom het meest waardevol voor het goed aanpakken van de rivierkreeftenproblematiek. NVO's zijn dan onderdeel van een pakket aan mogelijke maatregelen. Mede dankzij de succesvolle lobby met onze partners maakt het Rijk het mogelijk om te intensiveren in de aanpak van rivierkreeften.

Kortom, om op lange termijn bij te dragen aan het beter beheersbaar maken van het rivierkreeftenprobleem zouden middelen volgens onze waterschappen het beste kunnen worden besteed aan het verder vergroten van het handelingskader.

Uitzondering op onderdelen van de KRW-doelen

In het kader van de verantwoording over de doelen KRW is vanuit actielijn 6 van het landelijke KRW-impulsprogramma van rijk en regio een standaardmotivering uitgewerkt die gebruikt kan worden bij een beroep op artikel 4 lid 5 KRW (doelverlaging), waar het gaat om het niet bereiken van een KRW-doel vanwege de aanwezigheid van rivierkreeften. Deze standaardmotivering is door het Bestuurlijk Overleg KRW vastgesteld en wordt vanuit de lidstaat Nederland gehanteerd ter onderbouwing van een legitiem beroep op de uitzonderingsgrond doelverlaging vanwege onhaalbaarheid in het Stroomgebiedbeheerplan (SGBP4) 2028-2033. Het SGBP4 wordt uiterlijk 2027 na vaststelling door het ministerie van IenW verstuurd naar de Europese Commissie (EC), waarna beoordeling door de EC plaatsvindt en waar nodig in eerste instantie overleg met de lidstaat Nederland (vertegenwoordigt door het ministerie van infrastructuur en waterstaat (IenW)) plaatsvindt bij constatering van eventuele gebreken door de EC bij de uitzonderingen/ motiveringen. Op dezelfde wijze zoals gevolgd voor de planperioden 2009-2015 en 2016-2021.

Groenblauwe dooradering en huidige provinciale inzet op NVO's

Natuurvriendelijke oevers (NVO's) worden gezien als een belangrijke bijdrage voor het verbeteren van de biodiversiteit en de waterkwaliteit en maken daarom onderdeel uit van het groenblauwe dooradering (GBDA) beleid.

De provincie Zuid-Holland heeft als doel dat 10% van het landelijk gebied bestaat uit groenblauwe dooradering. Groenblauwe dooradering is een combinatie van verschillende landschapselementen. Voorbeelden van groene dooradering zijn struweelhagen, solitaire bomen en kruidenrijke akkerranden. Voorbeelden van blauwe dooradering zijn natuurvriendelijke oevers, poelen of plasdras. Deze dooradering is belangrijk voor de biodiversiteit in onze provincie.

De provincie zet op verschillende manieren in op de aanleg van GBDA, inclusief NVO's:

- In het kader van de gebiedsprocessen Zuid Hollands programma landelijk gebied (ZH-PLG) is een doelstelling van 10% groenblauwe dooradering meegegeven aan de gebieden. Voor de realisatie hiervan zijn SPUK middelen beschikbaar (€14,7 mln) en hebben de Staten bijvoorjaarsnota 2026 middelen beschikbaar gesteld (€ 1,7 mln) waaronder specifiek voor de aanleg van natuurvriendelijke oevers.
- Daarnaast is in 2024 de Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) Nationaal Strategisch Plan (NSP) subsidie - niet productieve maatregelen opengesteld en is er subsidie beschikt voor investeringen in biodiversiteit en waterkwaliteit, zoals NVO's. In de huidige GLB-periode is er veel animo geweest voor de aanleg van nvo's, zowel bij waterschappen als agrariërs. Aan waterschappen is bijna €4 miljoen aan subsidies verleend en aan agrariërs ruim €7,8 mln.

- Ook worden vanuit het ANLb middelen beschikbaar gesteld voor het beheer en de ontwikkeling van natuurgebieden, agrarische natuur en landschapselementen in Zuid-Holland. Het aanleggen van natuurvriendelijke oevers maakt hier eveneens onderdeel van uit.
- Via een subsidieregeling Verbetering waterkwaliteit zijn ook middelen beschikbaar gesteld voor projecten die bijdragen aan de verbetering van de waterkwaliteit. Als provincie cofinanciering wij dergelijke projecten wanneer zij bijdragen aan dit doel. Een onderdeel hiervan kan bijvoorbeeld het aanleggen van natuurvriendelijke oevers (NVO's) zijn. Voor deze subsidieregeling is € 300.000 beschikbaar. Vanuit deze middelen is onder andere het onderzoek van Hoogheemraadschap Delfland naar de inrichting van oevers en graafschade door uitheemse rivierkreeften mede gefinancierd.

Natura 2000-beheerplannen.

In de Natura 2000-beheerplannen wordt rekening gehouden met de effecten van invasieve exoten, waaronder uitheemse rivierkreeften, op de natuurdoelen van het gebied. Waar nodig worden hiervoor maatregelen en middelen opgenomen binnen de beheerplannen.

In het recent vastgestelde Natura 2000-beheerplan voor de Nieuwkoopse Plassen is aandacht voor de effecten van uitheemse rivierkreeften. De aanpak richt zich daarbij in eerste instantie op het versterken van het natuurlijke systeem, onder meer door systeemherstel, verbetering van de waterkwaliteit en gericht slootbeheer. Een robuust en veerkrachtig ecosysteem is beter in staat om de negatieve effecten van deze invasieve exoten op te vangen.

Onderzoek “Van natuurdata naar besluitvorming – Amerikaanse rivierkreeft sloopt natuur”

In 2025 is in samenwerking met HAS green academy een ruimtelijke risicoanalyse uitgevoerd, waarbij verspreidingsgegevens van de uitheemse kreeften, waterkwaliteit en kwetsbare inheemse soorten zijn gecombineerd. De resultaten zijn verwerkt in een risicokaart die laat zien waar de kreeft zich waarschijnlijk kan verspreiden en waar de ecologische impact op hoofdlijnen het grootst is. Vooral veenweidegebieden blijken kwetsbaar uit de grove analyse. In het oosten van de provincie zijn er verhoogde risico's voor inheemse beschermde soorten, terwijl in het zuiden van de provincie vooral gebieden met een goede waterkwaliteit risico lopen. Daarnaast zijn belangrijke hiaten in de beschikbare data vastgesteld. De studie benadrukt daarom het belang van uniforme monitoring en consistente registratie om risico's beter in kaart te brengen en de bestrijding van de Amerikaanse rivierkreeft gericht vorm te geven.

Om tot een verdere prioritering te komen van de aanpak van rivierkreeften vanuit de bescherming van habitatrichtlijnsoorten, is aanvullend onderzoek wenselijk. Daarbij is het van belang om inzichtelijk te maken op welke habitatrichtlijnsoorten binnen Zuid-Holland de rivierkreeften een significant negatief effect hebben en in hoeverre de rivierkreeften voor deze soorten daadwerkelijk een belangrijke knelpuntfactor vormen ten opzichte van andere aanwezige knelpunten.

Op basis van deze analyse kan worden bepaald op welke soorten en gebieden de inzet zich het beste kan richten. Vervolgens kan op de locaties waar deze habitatrichtlijnsoorten voorkomen, worden onderzocht welke maatregelen het meest effectief zijn om de negatieve effecten van rivierkreeften te voorkomen dan wel te beperken en welke middelen hier voor nodig zijn. Voor de uitvoering van dit onderzoek is budget van circa € 100.000 nodig.

Conclusie

Met de inzet op de Groenblauwe Dooradering (GBDA) wordt, via verschillende sporen ook ingezet op de realisatie van natuurvriendelijke oevers (NVO). Hiervoor zijn reeds middelen beschikbaar.

Indien vanuit de gebiedsgerichte aanpak aanvullende middelen nodig blijken, kan dit via de gebiedsplannen worden ingebracht. Provinciale Staten kunnen vervolgens besluiten om hiervoor aanvullende middelen beschikbaar te stellen.

Een verdere verdiepingsslag is wenselijk om te bepalen waar de inzet het meest effectief kan zijn. Hiervoor is nader onderzoek nodig naar de gebieden waar rivierkreeften een daadwerkelijk probleem vormen en waar ingrijpen vanuit de bescherming van natuurwaarden het meest urgent is. Voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) worden geen aanvullende middelen voorzien, aangezien hiervoor een uitzonderingspositie van het Rijk geldt.

Wij adviseren uw Staten om deze motie als afgehandeld te beschouwen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
secretaris,

voorzitter,

drs. M.J.A. van Bijnen MBA

mr. A.W. Kolff